
ЕКОЛОГІЯ, ІХТІОЛОГІЯ ТА АКВАКУЛЬТУРА

ECOLOGY, ICHTHYOLOGY AND AQUACULTURE

УДК 712.25:504.06

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2026.148.3.40>

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ МІСЬКИХ ПАРКІВ

Прокопенко Н.В. – к.б.н.,

доцент кафедри екології,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

orcid.org/0000-0002-2783-2777

На сьогодні надзвичайно важливим є формування системи зелених насаджень міст, а також комплексне дослідження ефективності виконання основних функцій міських парків як важливого елементу екологічної інфраструктури сучасного міста. Обґрунтовано значення зелених просторів у забезпеченні сталого розвитку урбанізованих територій, зокрема у контексті покращення екологічного стану, підвищення якості життя населення та формування сприятливого соціального середовища. Розглянуто теоретичні підходи до визначення функцій міських парків, серед яких виокремлено екологічну, естетичну, рекреаційну, психологічну та освітню. Визначено їх роль у формуванні екосистемних послуг та вплив на соціально-економічні процеси в межах міського середовища.

Емпіричну основу дослідження становлять результати анкетування студентів, проведеного з метою оцінювання рівня реалізації функцій одного з міських парків. На основі отриманих даних здійснено кількісну оцінку ефективності виконання кожної з функцій за п'ятибальною шкалою, що дозволило виявити їх відносну значущість та рівень сприйняття користувачами. Встановлено, що найвищі оцінки отримали психологічна та екологічна функції, що свідчить про їх ключове значення для відвідувачів. Водночас освітня функція характеризується найнижчим рівнем реалізації, що вказує на наявність резервів для її розвитку.

Досліджено вплив частоти відвідування та тривалості перебування у парку на формування оцінок його функціональної ефективності. Виявлено, що частота відвідування має суттєвий вплив на рівень оцінювання, тоді як тривалість перебування є менш значущим фактором. Додатково обґрунтовано доцільність врахування поведінкових характеристик відвідувачів при формуванні підходів до управління міськими зеленими зонами. Наукова новизна полягає у застосуванні комплексного підходу до оцінки функцій міських парків з урахуванням поведінкових характеристик користувачів. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання при плануванні заходів з удосконалення функціонування міських зелених просторів та підвищення ефективності їх використання та розвитку ефективної міської екологічної політики.

Ключові слова: міські парки; екосистемні послуги; функції міських зелених просторів; ефективність використання; рекреаційний ресурс, біорізноманіття.

Prokopenko N.V. Comprehensive development of the function of urban parks

It is now of the utmost importance to develop a system of urban green spaces, as well as a comprehensive study of the effectiveness of the implementation of the main functions of urban

© Прокопенко Н.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

parks as an important element of the ecological infrastructure of a modern city. The importance of green spaces in ensuring the sustainable development of urban areas is substantiated, particularly in the context of improving environmental conditions, enhancing the quality of life of the population, and forming a favorable social environment. Theoretical approaches to defining the functions of urban parks are considered, among which ecological, aesthetic, recreational, psychological, and educational functions are distinguished. Their role in the formation of ecosystem services and their impact on socio-economic processes within the urban environment are determined.

The empirical basis of the study consists of the results of a student survey conducted to assess the level of implementation of the functions of one of the urban parks. Based on the obtained data, a quantitative assessment of the effectiveness of each function was carried out using a five-point scale, which made it possible to identify their relative significance and the level of perception by users. It was found that the highest scores were obtained by the psychological and ecological functions, indicating their key importance for visitors. At the same time, the educational function is characterized by the lowest level of implementation, which indicates the presence of reserves for its development.

The influence of the frequency of visits and the duration of stay in the park on the formation of assessments of its functional effectiveness is analyzed. It is revealed that the frequency of visits has a significant impact on the level of evaluation, while the duration of stay is a less significant factor. The expediency of taking into account the behavioral characteristics of visitors in the formation of approaches to the management of urban green areas is additionally substantiated. The scientific novelty lies in the application of a comprehensive approach to assessing the functions of urban parks, taking into account the behavioral characteristics of users. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of their use in planning measures to improve the functioning of urban green spaces, increase the efficiency of their use, and develop an effective urban environmental policy.

Key words: urban parks; ecosystem services; functions of urban green spaces; efficiency of use; recreational resource, biorisnomany

Актуальність теми дослідження. Сучасні міста дедалі частіше стикаються з наростанням екологічних викликів, передусім пов'язаних зі зміною клімату. У таких умовах міські зелені простори, зокрема парки, сади, зелені дахи, вуличні насадження забезпечують виконання широкого спектру екологічних, соціальних і медико-санітарних функцій, які сприяють пом'якшенню наслідків кліматичних змін і водночас підвищують якість життя мешканців міст.

Постановка проблеми. Міські парки являють собою зелені території, які виконують низку важливих функцій, спрямованих на підвищення естетичної привабливості міського середовища, підтримання екологічної рівноваги, стимулювання розвитку місцевої економіки, забезпечення освітніх можливостей, покращення психологічного стану населення та створення умов для відпочинку [1-3].

Естетичні функції міських парків полягають у їхньому внеску в підвищення візуальної привабливості міського простору. Різноманіття рослинності, зокрема дерев, чагарників і квітучих рослин, формує гармонійний природний ландшафт, який створює виразний контраст із урбанізованим середовищем, представленим бетонними та металевими конструкціями [4, 5]. Така зелена складова покращує загальне сприйняття міського ландшафту, надаючи мешканцям і гостям міста можливість відчути близькість до природи навіть в умовах щільної забудови.

Естетично привабливі парки виконують також функцію мальовничих локацій для проведення культурних заходів і фотозйомки, сприяючи розвитку творчого самовираження та формуванню культурного середовища [5]. Водночас елементи благоустрою, такі як пішохідні доріжки, водні об'єкти та зони відпочинку, підвищують естетичну цінність парків і роблять їх привабливими для соціальної взаємодії та рекреаційної діяльності [6]. З урахуванням постійного зростання чисельності міського населення значення цих функцій лише посилюється.

Міські парки також виконують важливу освітню функцію, надаючи широкі можливості для навчання людей різного віку. Вони слугують простором для екологічної освіти, де відвідувачі можуть ознайомлюватися з особливостями місцевих екосистем і підходами до охорони природи. У багатьох парках організуються екскурсії з гідами, встановлюються інформаційні стенди, що сприяють поглибленню знань про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення [2, 3]. Освітні програми, адаптовані до потреб закладів освіти, відіграють важливу роль у формуванні екологічної свідомості молоді [7]. Інтеграція освітніх компонентів у процес планування та розвитку парків сприяє підвищенню рівня залученості громади та формуванню більш обізнаного суспільства.

Психологічні переваги міських парків є надзвичайно важливими, оскільки вони сприяють підтриманню психічного та емоційного благополуччя населення. Доступ до зелених зон асоціюється зі зниженням рівня стресу та покращенням загального стану психічного здоров'я [8]. Дослідження свідчать, що перебування на природі забезпечує відновлювальний ефект, сприяє покращенню настрою та підвищенню когнітивних здібностей [2]. Крім того, можливості для соціальної взаємодії, які забезпечують парки, допомагають зменшити відчуття ізоляції та сприяють формуванню згуртованості громади. Такий зв'язок між наявністю зелених насаджень і станом психічного здоров'я є особливо значущим для міських територій, де рівень стресу зазвичай є вищим, а ризики психоемоційних розладів – більш вираженими.

Міські парки також відіграють важливу роль у стимулюванні фізичної активності та організації дозвілля, сприяючи формуванню здорового способу життя серед міського населення. Вони створюють умови для прогулянок, бігу, велоспорту та занять різними видами спорту, що є необхідним для підтримання фізичного здоров'я. Наявність інфраструктурних елементів, таких як дитячі майданчики та зони для пікніків, робить парки зручними для сімейного відпочинку та розширює спектр рекреаційних можливостей [9, 10]. Забезпечуючи доступне та безпечне середовище для фізичної активності, міські парки здатні істотно впливати на показники громадського здоров'я [11].

Таким чином, міські парки є невід'ємною складовою міського середовища, яка забезпечує суттєве підвищення якості життя населення завдяки ефективному виконанню комплексу функцій – екологічної, естетичної, освітньої, оздоровчої та інших [12].

Методика досліджень. Дослідження було здійснено методом анкетування студентів 1, 2 та 4 курсів Харківського національного автомобільно-дорожнього університету у 2021 році. В опитуванні взяли участь по 20 студентів першого та другого курсів і 18 студентів четвертого курсу, які навчаються за спеціальністю 101 «Екологія».

Запитання анкети були спрямовані на оцінювання виконання парками естетичної, екологічної, освітньої, психологічної та рекреаційної функцій за п'ятибальною шкалою, де 1 відповідає найнижчому рівню, а 5 – найвищому.

Опитування, використане в ході дослідження, стосувалося одного з міських парків Харкова – Молодіжного парку, розташованого в центральній частині міста, у Київському районі. На сьогодні Молодіжний парк займає близько 18 гектарів зеленої території. Одним із ключових принципів його функціонування є орієнтація на збереження природних ресурсів і формування екологічної свідомості. Працівники парку систематично проводять роботи з озеленення, здійснюють догляд за рослинністю та організують екологічні заходи, спрямовані на підвищення рівня обізнаності населення щодо охорони навколишнього середовища.

Результати досліджень. За результатами дослідження встановлено, що психологічна (4,303) та екологічна (4,088) функції отримали найвищі середні оцінки, що свідчить про їх сприйняття як найбільш ефективно реалізованих. Оцінка естетичної функції (3,205) також вказує на достатньо високий рівень її реалізації, хоча й дещо нижчий порівняно з функціями-лідерами. Рекреаційна функція (3,0) характеризується середнім рівнем ефективності щодо задоволення потреб користувачів. Натомість освітня функція (2,005) отримала найнижчу оцінку, що свідчить про її недостатню реалізацію в межах паркового середовища.

Аналіз залежності оцінок функцій парку від курсу навчання студентів дозволив виявити певні особливості. Зокрема, студенти першого курсу надали найвищі оцінки рекреаційній функції парку. Студенти другого курсу продемонстрували найвищі середні значення оцінок екологічної та психологічної функцій. Водночас студенти четвертого курсу найвище оцінили саме екологічну функцію парку.

Оцінювання естетичної функції парку також виявило певні закономірності. У цьому випадку категоріальною змінною виступала частота відвідування парку, тоді як залежною змінною була оцінка естетичних характеристик. Найвищі середні бали за естетичні функції отримали студенти, які відвідують парк щоденно.

Крім того, як категоріальну змінну було розглянуто тривалість перебування в парку, тоді як залежною змінною виступала оцінка естетичних функцій. За результатами такого аналізу встановлено відсутність статистично значущих відмінностей у сприйнятті естетичної функції залежно від часу перебування в парку.

Під час оцінювання екологічної функції як категоріальні змінні використовувалися частота відвідування та тривалість перебування в парку, тоді як залежною змінною була оцінка екологічних функцій, надана студентами другого та четвертого курсів.

У результаті було виявлено наявність суттєвих відмінностей в оцінках екологічних функцій парку, зумовлених різними моделями його відвідування. Зокрема, респонденти, які відвідують парк 2–3 рази на місяць і перебувають у ньому від 10 до 30 хвилин, надають значно вищі оцінки реалізації екологічної функції порівняно з тими, хто проводить у парку від 1 до 2 годин, які, відповідно, оцінюють її нижче. Аналогічно, відвідувачі, які перебувають у парку від 10 до 30 хвилин і відвідують його раз на тиждень, демонструють значно нижчі оцінки порівняно з тими, хто відвідує парк щоденно і надає вищі бали. Крім того, респонденти, які перебувають у парку від 1 до 2 годин і відвідують його раз на місяць, оцінюють екологічну функцію значно вище, ніж ті, хто відвідує парк 2–3 рази на місяць і, відповідно, надає нижчі оцінки.

У межах дослідження також було запропоновано респондентам висловити власні пропозиції щодо підвищення ефективності реалізації цієї функції. Отримані пропозиції переважно стосувалися впровадження QR-кодів із інформаційними матеріалами про особливості парку, а також організації екскурсій із супроводом гіда. Окрім цього, окремі респонденти запропонували проведення освітніх семінарів і встановлення інформаційних стендів на території парків.

Значна частина запропонованих респондентами ідей була пов'язана з необхідністю впровадження елементів, спрямованих на розпізнавання видів найбільш поширених у Харкові (та загалом в Україні) дерев.

Під час дослідження рекреаційної функції парку як категоріальні змінні розглядалися частота відвідування та тривалість перебування в парку, тоді як залежною змінною виступала оцінка рекреаційної функції, надана студентами всіх курсів.

Зокрема, встановлено, що відвідувачі, які приходять до парку раз на тиждень і перебувають у ньому від 10 до 30 хвилин, надають суттєво вищі оцінки реалізації рекреаційної функції порівняно з тими, хто проводить у парку від 30 до 60 хвилин і, відповідно, оцінює її нижче. Крім того, респонденти, які перебувають у парку від 10 до 30 хвилин, також демонструють значно вищі оцінки, ніж ті, хто проводить у ньому менше 10 хвилин.

Серед відвідувачів, які відвідують парк раз на місяць, було виявлено, що ті, хто перебуває в ньому від 1 до 2 годин, оцінюють рекреаційну функцію значно вище порівняно з респондентами, які проводять у парку від 30 до 60 хвилин і, відповідно, надають нижчі оцінки.

При аналізі психологічної функції як категоріальні змінні використовувалися частота відвідування парку та тривалість перебування в ньому, тоді як залежною змінною була оцінка психологічної функції, надана студентами всіх курсів.

Відвідувачі, які відвідують парк раз на тиждень і перебувають у ньому від 30 до 60 хвилин, надають значно вищі оцінки, ніж ті, хто проводить у парку менше 10 хвилин і, відповідно, виставляє значно нижчі бали. Подібна закономірність спостерігається і для відвідувачів, які перебувають у парку від 10 до 30 хвилин щотижня: вони оцінюють психологічну функцію вище, ніж ті, хто залишається менш ніж на 10 хвилин. Респонденти, які відвідують парк раз на місяць і перебувають у ньому від 1 до 2 годин, також демонструють суттєво вищі оцінки порівняно з тими, хто проводить у парку від 30 до 60 хвилин. Крім того, відвідувачі, які перебувають у парку менше 10 хвилин і відвідують його раз на тиждень, надають значно нижчі оцінки порівняно з тими, хто відвідує парк раз на місяць. Аналогічно, ця ж група (менше 10 хвилин, раз на тиждень) оцінює психологічну функцію нижче, ніж відвідувачі, які приходять до парку 2–3 рази на місяць і, відповідно, надають вищі бали.

Таким чином, можна зробити висновок, що функції парку можуть бути достатньо адекватно оцінені за допомогою анкетування з використанням п'ятибальної шкали. Отримані результати свідчать про наявність чіткої залежності між оцінками функцій парку та частотою його відвідування: студенти, які частіше відвідують парк, як правило, надають вищі бали за всі функції, тоді як рідше відвідувачі оцінюють їх нижче. Водночас тривалість перебування в парку загалом не демонструє суттєвого зв'язку з оцінками функцій, за винятком психологічної функції. Зокрема, оцінювання психологічних переваг пов'язане як із частотою відвідувань, так і з тривалістю перебування, тоді як оцінювання інших функцій залежить переважно лише від частоти відвідувань.

Найвищі оцінки отримали психологічна та екологічна функції парку. Високий рівень оцінювання екологічної функції пояснюється значним біорізноманіттям території парку [1], а також його вагомим внеском у регулювання кліматичних умов і покращення якості повітря [8]. Високі оцінки психологічної функції зумовлені тим, що основні мотиви відвідування парку студентами – спілкування, відпочинок і рекреація [1, 3, 5] – безпосередньо впливають на сприйняття ними психологічних переваг.

Естетична функція парку отримала середній бал 3,205, що свідчить про достатній, але не максимальний рівень задоволеності його візуальною привабливістю. Водночас екологічна функція була оцінена на рівні 4,088, що дозволяє віднести її до числа найбільш значущих і ефективно реалізованих функцій поряд із психологічною.

Освітня функція міського Молодіжного парку була оцінена на рівні 2,005, що свідчить про дещо нижчий за середній рівень її реалізації. У межах дослідження

також було проаналізовано можливі напрями підвищення ефективності виконання освітньої функції парків. Пропозиції респондентів переважно стосувалися впровадження QR-кодів, які надають інформацію про особливості парку, а також організації екскурсій із супроводом гіда. Окрім цього, окремі учасники опитування запропонували проведення освітніх семінарів і розміщення інформаційних стендів на території парків з метою активізації залучення відвідувачів і сприяння освітньому процесу.

Рекреаційна функція Молодіжного парку отримала оцінку 3,0, що свідчить про середній рівень її реалізації та наявність потенціалу для подальшого розвитку. Посилення цієї функції може сприяти підвищенню туристичної привабливості та соціальної значущості парку. Завдяки впровадженню додаткових елементів інфраструктури, організації рекреаційних заходів і покращенню доступності, парк може стати більш привабливим як для місцевих жителів, так і для відвідувачів, зміцнюючи свою роль як одного з ключових об'єктів міського середовища. Міські парки виконують не лише функцію відпочинку для мешканців, але й виступають важливими туристичними локаціями, приваблюючи відвідувачів з інших районів і підвищуючи загальну привабливість міста [2].

Психологічна функція Молодіжного парку була оцінена найвище – на рівні 4,303. Дослідження підтверджують, що зниження рівня психологічного стресу, зокрема тривожності та депресивних станів, тісно пов'язане з наявністю доступу до зелених зон у межах проживання. Такі характеристики, як доступність, якість і безпека зелених просторів, відіграють ключову роль у покращенні психічного здоров'я населення [7, 9, 12]. Відповідно, удосконалення цих параметрів у міських парках може суттєво посилити їхній позитивний вплив на психологічне благополуччя громади.

У економічному аспекті міські парки забезпечують як прямі, так і опосередковані вигоди, переважно на локальному рівні. До прямих ефектів належить створення робочих місць у сфері обслуговування та експлуатації парків, а також зростання вартості нерухомості в районах, прилеглих до зелених зон. Непрямі переваги пов'язані з наданням екосистемних послуг, зокрема поглинанням вуглецю, покращенням якості повітря та регулюванням кліматичних умов, що, у свою чергу, сприяє зниженню енергоспоживання та формує додаткові економічні вигоди [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У цій статті здійснюється аналіз таких функцій міських парків: естетичної, екологічної, рекреаційної, психологічної та освітньої. Оцінювання проводилося за результатами анкетування, проведеного серед студентів-екологів Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. У цілому міські парки отримали позитивні оцінки, причому найвищі бали були присвоєні екологічній, естетичній та психологічній функціям, тоді як найнижчі – освітній функції. Результати дослідження свідчать про те, що на оцінювання функцій парку суттєво впливає частота його відвідування: респонденти, які відвідують парки частіше, як правило, надають вищі оцінки за всіма функціями. Водночас тривалість перебування в парку практично не впливає на загальні оцінки, за винятком психологічної функції, для якої такий зв'язок простежується. Важливо підкреслити, що вибірка дослідження була представлена студентами-екологами, тому отримані результати можуть відображати специфічні професійні уявлення і відрізнятися від оцінок широкою громадськістю або осіб, які не мають спеціальної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вернігорова Н. В. Екосистемні послуги парків та їх оцінка. *Економічні інновації*, 2022, Вип. 24(83), С. 53-65 с. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2022.24.2\(83\).53-65](https://doi.org/10.31520/ei.2022.24.2(83).53-65)
2. Vernihorova N. V. Ecological urbanism as a factor of socio-economic and ecological development of modern cities and balanced use of nature. *Economics and Law*, 2019, № 4(55), С. 108-115. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.04.108>
3. Geng D., Innes J., Wu W. Impacts of COVID-19 pandemic on urban park visitation: a global analysis. *J. For. Res.* 2021, № 32, P. 553–567. <https://doi.org/10.1007/s11676-020-01249>
4. Moyle B.D., Weiler B. Revisiting the Importance of Visitation: Public Perceptions of Park Benefits. *Tour. Hosp. Res.* 2016, № 16, P. 380–393. <https://doi.org/10.1177/1467358416638918>
5. Larson L.R., Jennings V. Public Parks and Wellbeing in Urban Areas of the United States. *PLoS ONE* 2016, Vol. 11, e0153211 <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0153211>
6. Srdjevic B., Srdjevic Z., Lakicevic M. Urban Greening and Provisioning of Ecosystem Services within Hesitant Decision Making Framework. *Urban For. Urban Green.* 2019, Vol. 43, 126371 <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2019.126371>
7. Shafee F.A.A., Kamaruddin S.M. The Effective Characteristics of an Urban Park through Visitors' Perception. Case Study: KLCC Park. *Built Environ. J.* 2019, № 16, P. 1–14. <https://doi.org/10.24191/bej.v16i2.9692>
8. Lakicevic M., Srdjevic B. An Approach to Developing the Multicriteria Optimal Forest Management Plan: The “Fruska Gora” National Park Case Study. *Land* 2022, № 11, 1671 <https://doi.org/10.3390/land11101671>
9. Bosch M.v.d., Mudu P., Uscila, V.; Barrdahl, M.; Kulinkina, A.V.; Staatsen, B.; Egorov, A.I. Development of an Urban Green Space Indicator and the Public Health Rationale. *Scand. J. Public Health* 2015, Vol. 44, P. 159–167. <https://doi.org/10.1177/1403494815615444>
10. Nor A.N.M., Abdullah S.A. Developing Urban Green Space Classification System Using Multi-Criteria: The Case of Kuala Lumpur City, Malaysia. *J. Landsc. Ecol.* 2019, Vol. 12, P. 16–36 <https://doi.org/10.2478/jlecol-2019-0002>
11. Enßle-Reinhardt F., Kabisch N. Urban Green Spaces for the Social Interaction, Health, and Well-Being of Older People—An Integrated View of Urban Ecosystem Services and Socio-Environmental Justice. *Environ. Sci. Policy* 2020, Vol. 109, P. 36–44 <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2020.04.008>
12. Jin T., Lu J. Exploring the Impact of Visual and Aural Elements in Urban Parks on Human Behavior and Emotional Responses. *Land* 2024, № 13, 1468 <https://doi.org/10.3390/land13091468>

Дата першого надходження статті до видання: 06.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026